

leicher, H. Steinthal, H. Osthoff, K. Brugmann, H. Paul, B. Delbrück, J. Baudouin de Courtenay¹, H. Schuchardt, K. Vossler, G. Bonfante, F. de Saussure, A. Meillet, J. Vendryes, Ch. Bally, A. Marty, H. Gardiner, K. Bühler, Fr. Boas, L. Bloomfield, Z. C. Harris, E. Sapir, B. Whorf, B. Bröndal, L. Hjelmslev, O. Jespersen, N. Trubetzkoy, V. Mathesius, V. Skalička, H. A. Gleason, A. Martinet, V. Pisani, J. Casares, N. Van Wijk, A. Vaillant și multor alora. În legătură cu aceasta, ne putem închipui câte avantaje practice oferă consultarea unui material de specialitate atât de vast și atât de util — scris în diferite limbi și apărut în ediții devenite azi, în mare parte, o adevărată raritate bibliografică — prin intermediul unei singure surse.

Am amintit la început, în treacăt, aspectul didactic al problemei. Ar putea fi reluat și precizat acum. În condițiile în care rusa, limbă de circulație internațională, este una din limbile străine care — alături de franceză, engleză și germană — se predă în școala noastră de cultură generală și în învățământul superior (fără a mai vorbi de secțiile de profil din universități și institute pedagogice), reglementarea și unificarea redării în limba română a terminologiei de specialitate este o necesitate evidentă. În alte țări, de pildă în Cehoslovacia, în afara *Dicționarului rus-cek de terminologie lingvistică*, asupra căruia vom reveni, au mai fost elaborate lucrări asemănătoare, cu un profil mai îngust, destinate nevoilor școlii², după cum tot în scopuri didactice au fost publicate (de exemplu, în Brazilia) dicționare lingvistice explicative³.

3. Ca în orice dicționar bilingv, și aici problema cea mai importantă rămâne găsirea unor echivalente cât mai adecvate. Este vorba, bineînțeles, de termenii care au fost redați pînă acum în mai multe feluri sau care n-au fost traduși de loc. Principiul călăuzitor de care trebuie să se țină seama în asemenea situații este, credem, acela de a se porni întotdeauna de la *conținut*, de la sfera semantică a cuvintului. Un exemplu clasic îl constituie termenii formal identici de tip *флексия* — *flexiune* între care, după cum am văzut mai sus, nu se poate pune semnul egalității, întrucît înțelesul lor este diferit (comp. și rus. *флексия* — *cek. flexe*⁴, unde deosebirea este aceeași).

Cum s-ar putea traduce, ținând seama de acest principiu, un termen ca, de pildă, rus. *количественное наречие*? Se știe că de această categorie de adverbe țin, pe de o parte, cuvintele ca *весьма* «foarte», *почти* «aproape» (considerate în limba română tot adverbe) și, pe de altă parte, *вдвое* «îndoit», *втрое* «întreit» etc. (în gramatica românească, numerele multiplicative). Echivalentul unui asemenea termen, în dicționar, nu poate fi însă nici *numeral multiplicativ*, cum greșit socot unii⁵, nici *adverb*, întrucît în acest caz s-ar reda numai unul din elementele componente ale noțiunii, obținându-se pe plan bilingv o corespondență parțială. Traducerea lui exactă, sub raportul conținutului, este *adverb cantitativ*⁶.

Un alt exemplu: *модальные слова*. Cele mai multe cuvinte din această categorie morfologică corespund, în gramatica limbii române, adverbelor și locuțiunilor adverbiale (mai ales de afirmație: *конечно* — firește, *несомненно* — desigur, *действительно* — într-adevăr etc.)⁷. S-ar putea crede, deci, că de fiecare dată cînd întâlnim într-un text rusec termenul *модальные слова*, am putea să-l traducem prin *adverbe* și *locuțiuni adverbiale*. În realitate, nu toate cuvintele modale din gramatica rusă sînt adverbe și locuțiuni adverbiale, după cum nici toate adverbele și locuțiunile adverbiale din gramatica românească (comp., de pildă, adverbele derivate în -ește de tipul: *românește*, *rusește* etc.) nu sînt cuvinte modale. Cei doi termeni nu prezintă, așadar, decît o echivalență parțială. În consecință, sîntem nevoiți să folosim termenul rusec, mai precis traducerea lui literală: *cuvinte modale*.

Ce-i drept, asemenea imbinări de cuvinte (*adverbe cantitative*, *cuvinte modale*) nu se întîlnesc în terminologia românească, dar acest fapt cred că nu ne împiedică cîtuși de puțin să le folosim ca echivalente raportate la un sistem lingvistic străin. În fond, terminologia oricărei discipline este o chestiune de convenție, este un domeniu al vocabularului care se pretează cel mai ușor intervențiilor exterioare, dirijate, din partea specialiștilor respectivi, firește, cu partici-

¹ Este vorba, bineînțeles, de lucrările scrise de J. Baudouin de Courtenay în polonă și germ.: nă, traduse în ultima vreme în rusește și apărute în volum: I. A. Baudouin de Courtenay, *Избранные труды по общему языкознанию*, vol. I—II, Moscova, 1963.

² B. Česal, *Stručný mluvnický terminologický slovník rusko-český*, Praga, 1957; M. Krbeš, Č. Nováček, R. Zimek, *Rusko-český jazykovědný terminologický slovník s úvodem do studia ruského jazyka*, Praga, 1958.

³ J. Marouzeau semnalează două dicționare de acest fel: F. Costa, *Lexico gramatical*, Rio de Janeiro, 1934; A. Nascentes, *Lexico de nomenclatura gramatical*, Rio de Janeiro, 1946.

⁴ Vezi «Вопросы языкознания», nr. 5, 1960, p. 150.

⁵ Maria Diaconescu și Oleg Blagovescenschi, *Contribuții la studiul comparativ — paralel al termenilor lingvistici în limbile rusă și română*, în AUB, *Seria științe sociale, Filologie*, X (1961), nr. 23, p. 621.

⁶ Il întâlnim, de pildă, la G. H. Bolocan, *Elemente de morfologie rusă*, în *Dicționar rus-român*, Editura științifică, București, 1964, p. 828.

⁷ Vezi E. M. Galkina-Fedoruk, K. V. Gorškova, N. M. Šanski, *Современный русский язык. Лексикология, фонетика, морфология*, Moscova, 1958, p. 384; *Gramatica limbii române*, Editura Academiei, vol. I, ed. a 2-a, București, 1963, p. 308.